जालान्तरगे भानौ यदणुतरं दर्शनं रजो याति तद्विन्द्या(? द्या)त्परमाणुम् BṛSaṁ. 58. 1; अण्विति अणुतरमणुतममिति NyāyVār. 376. 14 (*on* iii. 1. 31); तिमिरतिरस्करिणीं तरणिरणुतरोऽपि तेजसा तिरस्करोति AnarghaRā. 1. 40(11); अण्व्य: अणुतरा इव इमा: धाना: बीजानि पश्यामि ChāndoUBh. 394. 11 (*on* vi. 12. 1); 177. 4 (*on* iii. 14. 3); KāṭhUBh. 126. 19 (*on* 2. 8); S'vetāUBh. 161. 13 (*on* 3. 9); 171. 15 (*on* 3. 20); अणोरणुतर: ··· आत्मा ··· जयति NāraS. 1(0). 1; नमस्कृत्वा सुरेशाय ··· यस्मादणुतरं नास्ति BrahmP. 180. 3; GaṇeP. i. 12. 17; ii. 51. 30; अणोरणुत्वेन प्रसिद्धात् परमाण्वादेरप्यणीयान् अणुतर: S'ivārkaMaDī. i. 182. 22 (*on* i. 1. 4); अणुतरे ब्रह्मणि परे नियोज्य: स्वात्मा VarivaRaha. 108.

अणुतरजिनवासन (aṇutara–jinavāsana) *adj.* having very little desire for Jina अणुतरजिनवासनं स कापालिक इति नामकमैक्षताथ भव्यम् PrabhāC. 75. 2.

अणुतरत्वप्रसङ्ग (aṇutaratva–prasaṅga) *m.* contingency of the state of being more minute than the atom (i. e. very small) अणवयवस्य चाणुतरत्वप्रसङ्गादणुकार्यप्रतिषेध: NyāyVār. 521. 10 (*on* iv. 2. 24–25); अवयवगताणुपरिमाणस्यासमवायित्वे तस्याणुतरत्वप्रसङ्गात् TarkKau. 5. 14; SiddhāMu. 8. 15 (*on* 15)

अणुतरनि:श्वास (aṇutara–niḥśvāsa) *m.* minute, very indistinct breathing (अहम्) अणुतरनि:श्वासारम्भकम्पमानकठोरकुचकुड्मलम् ··· विश्रब्धप्रसुप्ताम्···राजकन्यामपश्यम् DaśKuC. 62. 8.

अणुतरपरिमाण (aṇutara–parimāṇa) *n.* smaller measure, smaller dimension यच्च कार्यद्रव्यं स्वपरिमाणादणुतरपरिमाणारब्धम् इत्यनुमानं तदप्यनैकान्तिकम् PrakaVi. 514. 20.

अणुतरबिन्दुमाला (aṇutarabindu–mālā) *f.* a series of very small dots सूरिरपि तत् ··· सिन्दुरमेकमुदयगिरिनामकं परीक्ष्य मन्मुखेनैवं विज्ञापयति ··· अणुतरबिन्दुमालाभिश्च निचितोचितप्रतीकम् YaśasCam. i. 297. 6.

अणुतररन्ध्र (aṇutara–randhra) *n.* comparatively smaller hole अणुतररन्ध्रप्रविष्टेन तेन नादेनाहं दत्तसंज्ञ: । ···निरगमम् DaśKuC. 143. 10.

अणुतररूपा (aṇutara–rūpā) *adj.* (*f.*) having a very subtle form परा शक्ति: । अणुतररूपानुत्तरविमर्शलिपिलक्ष्यविग्रहा भाति KāmaKaVi. 3.

अणुतरविषय (aṇutara–viṣaya) *m.* matter of very little importance, trifling matter अणुतरविषयेऽपि दृढं सहायं परिहरते हि क: PrabhāC. 69. 20.

अणुतस् (aṇu–tas) *adv.* **1** [Abl.] very small दुष्टा स्त्री यान्यभावा त्रियं पतिम् । सा याति नरकं घोरं तद्द्रोहादणुतोऽपि च BṛParāSm. 6. 51; **2** (smaller) than an atom अणुतोऽपि अणीयानित्यादेरणुतोऽप्यणीयान्पदार्थ: परमेश्वर: S'ivārkaMaDī. ii. 270. 23 (*on* iii. 2. 36)

अणुता (aṇu–tā) *f.* **1** narrowness, closeness आयामो दारुण्यमणुता खस्येत्युच्चै:कराणि शब्दस्य TaiPrāti. 22. 9; अणुता खस्य कण्ठस्य संवृतता MahāBh. i. 207. 7 (*on* i. 2. 29–30); **2** state of being of a small measure or leanness व्याधीनामणुता रुचि: । ··· सम्यग्विरिक्तलिङ्गानि CaraS. i. 16. 5 (1922 Ed.); अशक्तेरणुता रूपे त्रिधैव व्यपदिश्यते LakṣmīT. 7. 26; **3** minuteness or thinness एवं चाणुतयैव मनस: सिद्धि: TārkiRa. 126. 1–2; धवेन सादर्शि वधूररुन्धतीं सतीमिमां पश्य गतामिवाणुताम् NaiṣC. 16. 39; वायुज: ··· प्रविश्य कर्णरन्ध्रेण नि:ससाराणुतां गत: BṛDharmaP. i. 20. 1; श्रुत्युदिताप्यणुतास्य सर्वशरीरकव्यापिसुखोदयदर्शनेन विरुध्यते NayaMañ. II. iii. 13 26; I. iii. 3. 5; नानात्वस्थौल्यकार्श्यादि तु गुणजवपुस्सङ्गतोऽध्यासितं ते। वह्नेदारुप्रभेदेष्विव महदणुतादीप्तताशान्ततादि Nārāy. ii. 94. 1; नापि मनोगुणत्वं तस्य, अणुतया···ज्ञानादीनामप्रत्यक्षत्वप्रसङ्गात् BhāṭṭCin. i. 41. 14 (*on* i. 1. 4); सिद्धायां चाणुतायाम् इत्थमप्यविरोध: स्यात् GoviBh. 154. 13 (*on* ii. 3. 23); प्राप सा शिखराकारा संकल्पाद्रिरिवाणुताम् YogVā. iii. 70. 4.

अणुतातिरोहित (aṇutā–tirohita) *adj.* concealed due to smallness (by assuming a very small form) सचमत्कृतिर्द्रुतममो त्र्यत्कपिस्समुपेत्य पाशमणुतातिरोहित: RāmC. 20. 3.

अणुतेज:कण (aṇu–tejaḥkaṇa) *m.* very small particle of fire or of a luminous body जीवाकाशस्त्विमं देहं यथा विन्दति तच्छृणु ।···अणुतेज:कणोऽस्मीति स्वयं चेतति चिन्तया YogVā. iii. 13. 19.

अणुतैल (aṇu–taila) *n.* name of a medicinal oil (extracted from small particles or as it does good to the small channels in the body) अणुभ्यस्तैलद्रव्येभ्यो निष्पाद्यत इत्यणुतैलम् SuśruS. iv. 4. 28; वर्षे वर्षेऽणुतैलं च कालेषु त्रिषु ना चरेत् CaraS. i. 5. 53 (1922 Ed.) (comm. अणूनां स्रोतसां हितमित्यणुतैलम्); योजयेत् ··· अणुतैलं ततो नस्यं ततो गण्डूषधारणम् AṣṭāSaṁ. i. 8. 14 (1. 3); शमनमकालवली° ··· °रक्तपित्तादिषु ··· समदोषे वाऽणुतैलेनेति AṣṭāSaṁ. i. 154. 4–5 (1. 29); i. 154. 18 (1. 29); ii. 251. 13 (6. 20); ii. 272. 25 (6. 26); वातरोगमणुतैलमशेषं हन्ति KalyāKā. 12. 18; नस्यं स्यादणुतैलेन तथा नारायणेन वा SārṅgaS. iii. 8. 34 = BhāvPra. (Bhā.) 7(5). 221.

अणुतैलविधान (aṇutaila–vidhāna) *n.* process of preparing the medicinal oil known as *aṇutaila* अणुतैलविधानं तु ··· °चन्दनै: सुपिष्टैरष्टगुणं षड्गुणेन पयसा तैलं पचेत् AṣṭāSaṁ. i. 154. 10 (1. 29)

अणुत्पत्ति (aṇ–utpatti) *f.* affixing or application of the suffix *aṇ* अणुत्पत्ते: प्राक् षष्ठ्यभावेन षष्ठ्यन्तस्यानुपपद्यत्वात् LaS'abdeS'e. ii. 768. 9.

अणुत्व (aṇu–tva) *n.* **i** smallness, minuteness, small size बालेनैवास्यामणुत्वाच्चन्द्रमा: सेवितव्यो भवति Nir. 11. 31; स पिण्डितत्वाद् गुल्म इत्युच्यते, स मुहुराध्मति मुहुरणुत्वमापद्यते CaraS. ii. 3. 7; यदा सर्वाङ्गानुसारी प्रयत्नस्तीव्रो भवति तदा गात्रस्य निग्रह: कण्ठबिलस्य चाणुत्वम् ··· भवति ĀpiS'i. 8. 20; आकारस्य तिरोधानादणुत्वं पुंस इष्यते AhirbuS. 14. 18; अणुत्वं चैषां सौक्ष्म्यपरिच्छेदो BrahmSūBh. (S'aṅ.) 503. 17 (*on* ii. 4. 7); 511. 1 (*on* ii. 4. 13); अनुद्भूतरूपस्पर्शता चाणुत्वं दुरधिगमत्वात्र तु परमाणुत्वम् Bhām. 512. 3 (*on* ii. 4. 7); महत्त्वे सर्ववस्तूनामणुत्वं ह्यतिदूरत: AparoAnu. 80; अङ्गेषु वज्रकठिनेषु निपत्य तेषां मुक्ता: शिला: कपिभिरापुरणुत्वमुच्चै: RāmC. App. ii. 37. 49; मायाकलापिनाणुत्वं निर्माय परमात्मनि YogVā. iii. 81. 23; उदरस्येदमणुत्वं सहजगुरुत्वं यदि नेदं हृदयस्य । स्वार्थे कथमलसत्वं कथमनुसरत्वं हितकरणे मतिरस्य SubhāRaK. 2. 6; अणुत्वं नाम परिच्छिन्नत्वे सत्युपलब्ध्यर्हस्थूलताराहित्यमत्र विवक्षितम् S'rutaPra. 721. 8 (*on* ii. 4. 6); 705. 12 (*on* ii. 3. 52); आराग्रमात्रो ह्यवरोऽपि दृष्ट इति चात्मनोऽणुत्वमाह NyāyKu. 75. 2; NyāyPari. 498. 6; अणुत्वं चैषामुपलब्ध्ययोग्यपरिच्छिन्नपरिमाणत्वमेव NyāySiA. 194. 4; 261. 30; अहमिहैवास्मि सदने जानान इति प्रमाणमेव । जीवस्याणुत्वात् AdvaiSi. 389. 14; तत्र हि तत्तद्वाक्यप्राप्तग्रहणविशेषानुवादेन धारामात्रस्य विधानं न त्वणुत्वस्यापि, वाक्यभेदापत्ते: MīmāKau. iii. 221. 8 (*on* ii. 2. 18); अणोरणुत्वेन प्रसिद्धात् परमाण्वादेरप्यणीयान् अणुतर: S'ivārkaMaDī. i. 182. 22 (*on* i. 1. 4); **ii** (Vaiśeṣika and others) atomic nature, the smallest measure or size (found in atoms and dyads) अणुत्वमहत्त्वयोरणुत्वमहत्त्वाभाव: कर्मगुणैर्व्याख्यात: VaiśeSū. vii. 1. 14; vii. 1. 16; vii. 2. 3; vii. 2. 12; अविशेषादणुत्वाच्च न गतिश्चेन्न सिध्यति PramāVā. 2. 86; समुदायेऽपि चाणुत्वं नैतेषामपगच्छति S'lokaVār. 8. 180 (403. 4); अणुत्वह्रस्वत्वे हि द्व्यणुकवर्तिनी परिमाणे वर्णयन्ति BrahmSūBh. (S'aṅ.) 365. 3 (*on* ii. 2. 11); 836. 19 (*on* iv. 3. 14); परिमाणविशेषा एते, अणुत्वं महत्त्वम् ··· इति PrakaPañ. 294. 11; नन्वेवं तर्हि द्व्यणुकानामुत्पत्तिविनाशौ न प्रतिज्ञातौ स्यातां तेषामणुत्वात् NyāyKa. 50. 9; कायस्य यथेच्छमणुत्वमहत्त्वादीनि RājMar. 38. 18; द्वयो: परमाण्वोर्यासौ द्वित्वसंख्या सा द्व्यणुकेऽणुत्वं ह्रस्वत्वं चारभते BrahmSūBh. (Bhā.) 113. 7 (*on* ii. 2. 11); द्वित्वसंख्या ··· अणुत्वह्रस्वत्वे जनयति TarkSaṁ. (Ā.) 66. 16; 42. 28; TārkiRa. 144. 10; यत्स्यादणुत्वं तदुपाश्रितं तज्जायेत कस्माद् द सर्वविच्चेत् S'aṅkDigVi. (Mā.) 16. 16; अणुत्वं परिमाणापकर्ष: NyāySu. (Ja.) 344B. 10 (*on* ii. 2. 60); ननु मनो विभु ··· अणुत्वे हि सुखदु:खादेरणुमात्रवृत्तित्वं स्यात् SarvaDaKau. 23. 21; जीवसम्बन्ध एव बोध्यते नाणुत्वम् AṇuBh. 147. 11 (*on* ii. 3. 20); अणुत्वं हि कार्यं द्व्यणुकमात्रवृत्ति Upask. 298. 11 (*on* vii. 1. 11); मध्यमपरिमाणत्वे सावयवत्वापत्त्या विनाशित्वमणुत्वे च देहव्यापिज्ञानाद्यनुपपत्ति: SāṁkhyaPraBh. 23. 21; (*on* i. 51); द्वित्वसंख्या च द्व्यणुकेऽणुत्वम् ··· आरभते VedāntKau. 185. 18 (*on* ii. 2. 11); द्व्यणुकमणुसंज्ञं तत्समवेतं परिमाणं त्वणुत्वं ह्रस्वत्वं च GoviBh. 120. 9 (*on* ii. 2. 11); यथा मनसोऽणुत्वं तथा वक्ष्यते SiddhāMu. 25. 1; तस्मादणुत्वमहत्त्वयोर्गुणदोषसाम्यान्मनोग्राहकं प्रमाणं मनोमात्रमेव गृह्णाति MānMe. 216. 3.

अणुत्वकारण (aṇutva–kāraṇa) *n.* cause of atomicity विशेषस्य अणुत्वकारणस्य···असद्भावात् Upask. 299. 2 (*on* vii. 1. 11)

अणुत्वज्ञान (aṇutva–jñāna) *n.* knowledge of atomicity कुवलामलकादावणुत्वज्ञानम्···तावदविद्या Upask. 305. 5 (*on* vii. 1. 21)

अणुत्वतस् (aṇutva–tas) *adv.* due to minuteness अप्रत्यक्षत्वमेव स्याद्यत: कार्यत्वणुत्वत: AnuVyā. 24B. 7 (*on* 2. 2); SaṁgiRa. i. 150. 1 (1(5). 9)

अणुत्वनिराकरण (aṇutva–nirākaraṇa) *n.* refutation of minuteness अनेन कालस्याणुत्वनिराकरणं फलितम् S'rutaPra. ii. 309. 28 (*on* ii. 2. 31)

अणुत्वपक्ष (aṇutva–pakṣa) *m.* view that (something) is of atomic size अणुत्वपक्षे शरीरव्यापकं सुखादि न स्यात् TattvCin. i. 768. 1.

अणुत्वपरिमाण (aṇutva–parimāṇa) *n.* atomic dimension अणुत्वपरिमाणस्य परमाणौ द्व्यणुके च साम्यात् NyāySu. (Ja.) 336B. 11 (*on* ii. 2. 6)

अणुत्वप्रतिपादन (aṇutva–pratipādana) *n.* statement of atomic size अणुत्वप्रतिपादनान्मूर्तत्वे सिद्धेऽपि विस्पष्टार्थमेतदुक्तम् NyāyKa. 93. 16; BrahmSūBh. (S'rī.) ii. 147. 16 (*on* ii. 3. 32)

अणुत्वप्रत्यय (aṇutva–pratyaya) *m.* perception of atomic size अणुत्वप्रत्ययप्रयोगौ च भाक्तौ Upask. 299. 8 (*on* vii. 1. 12)

अणुत्वप्रसक्ति (aṇutva–prasakti) *f.* contingency of being atomic